

Politieke steun voor het kabinetsbeleid?

De uitslag van de verkiezingen voor de Tweede Kamer in 1986 stelde het CDA en de VVD in staat het beleid van het eerste kabinet-Lubbers in grote lijnen voort te zetten, zoals beide partijen vooraf aan de verkiezingen waren overeengekomen. Met de slagzin 'Laat Lubbers zijn karwei afmaken', waarmee vooral het regeringsbeleid in financieel en economisch opzicht werd bedoeld, wisten de beide partijen ruim voldoende zetels te behalen.

Het kabinet Lubbers-II is nu bezig voorstellen te ontwikkelen voor de rijksbegroting 1988. Een interessante vraag in dit verband is in hoeverre het regeringsbeleid momenteel nog door de kiesgerechtigden wordt gesteund, indien wordt uitgegaan van hun oordelen over belangrijke sociaal-economische vraagstukken. Ter beantwoording van deze vraag doen we hier verslag van de eerste, voorlopige resultaten van ons onderzoek naar politieke en sociaal-economische opvattingen van het Nederlandse electoraat. We stellen ons daarbij vooral ten doel meer duidelijkheid te verschaffen over de samenhang tussen sociaal-economische opvattingen van kiezers en hun steun voor het beleid van het kabinet-Lubbers II. De onderzoekgegevens zijn verkregen door een representatieve steekproef van 844 kiesgerechtigde burgers in de maanden april t/m juni van dit jaar te interviewen. De cijfermatige bevindingen spreken grotendeels voor zich; er zal met een korte toelichting worden volstaan.

Beleidssteun en links/rechts

Op de vraag „in hoeverre bent u voor of tegen het beleid van het kabinet-Lubbers” antwoordde 47% van alle ondervraagden (sterk) voor, 24% niet voor/niet tegen (neutraal) en 27% (sterk) tegen het beleid te zijn. Twee procent gaf geen antwoord of wist niet wat te antwoorden; deze 2% zijn in de rest van het verslag bij de neutrale reacties opgeteld, tenzij anders aangegeven.

In de politiek worden opvattingen vaak aangeduid met de woorden 'links' en 'rechts'. De geïnterviewden werd gevraagd op een negen-puntschaal aan te geven welke aanduiding doorgaans het best op hun eigen politieke opvattingen van toepassing is. Van de ondervraagden karakteriseerde 37% zich als (sterk) rechts, 20% zich als niet links/niet rechts, en 35% zich als (sterk) links.

Indien deze antwoorden in verband worden gebracht met de eerste vraag over beleidssteun, dan blijkt dat 66% van de ondervraagden die zegt het regeringsbeleid te steunen ook zich zelf als rechts karakteriseert. Daarentegen omschrijft 76% van degenen die het beleid niet steunen zich zelf als links. Uitgebreidere informatie hierover is te vinden in tabel 1 (zie links/rechts oriëntatie).

De percentages in de kolom Totaal van tabel 1 geven de antwoorden op een bepaalde vraag voor de gehele steekproef van 844 ondervraagden weer. Indien deze antwoordpercentages worden opgeteld met inbegrip van het hier niet vermelde percentage 'weet niet/geen antwoord', dan is de som van de percentages in een kolom steeds 100. De percentages in de andere kolommen hebben betrekking op de verdeling van antwoorden op dezelfde vraag, maar dit keer zijn ze gedifferentieerd naar het antwoord op de vraag of men (sterk) voor, niet voor/niet tegen, of (sterk) tegen het regeringsbeleid is.

Sociaal-economische opvattingen

In tabel 1 zijn in de kolom Totaal de antwoordpercentages weergegeven met betrekking tot vragen over een aantal belangrijke sociaal-economi-

sche aspecten van het overheidsbeleid. Uit de verdeling van antwoorden blijkt dat steeds ten minste de helft van de ondervraagden het (helemaal) eens is met de uitspraken dat a. de inkomensverschillen te groot zijn in ons land; b. de koopkracht van de lagere inkomens dient te worden verhoogd; c. het verschil tussen minimumlonen en sociale uitkeringen te laag is; en d. dat de regering te weinig doet voor de zwakkeren in onze samenleving. Ook blijkt dat 68% van de ondervraagden de mening is toegedaan dat de kans (zeer) klein is dat het kabinet-Lubbers II in vier jaar tijd het aantal werklozen met 200.000 zal verminderen.

Indien men deze oordelen rangschikt naar steun voor het regeringsbeleid dan valt het volgende op. Ten eerste blijken tegenstanders van het beleid het onderling vaker (helemaal) eens te zijn dan de voorstanders met de uitspraken a. de inkomensverschillen zijn te groot; b. de koopkracht van de lagere inkomens dient te worden verhoogd; en c. de regering doet te weinig voor de zwakkeren in onze samenleving. Dit volgt uit de vergelijking van de percentageverdeling in de derde kolom met die in de eerste en tweede kolom van tabel 1. Tegenstanders zijn ook vaker dan voorstanders van oordeel dat de kans (zeer) klein is dat de regering haar werkgelegenheidsdoelstelling realiseert. Geen opmerkelijk verschil in de verdeling van ant-

Tabel 1. Oordelen naar beleidssteun (n = 844)

Sociaal-economische oordelen	Oordeel over beleid van het kabinet-Lubbers II			Totaal
	47% (sterk) voor	26% neutraal	27% (sterk) tegen	
Links - rechtsoriëntatie				
- rechts	66	19	4	37
- neutraal	18	30	14	20
- links	10	39	76	35
Inkomensverschillen te groot				
- eens	41	66	84	59
- neutraal	12	10	8	10
- oneens	44	21	8	28
Verhoging koopkracht lagere inkomens				
- eens	50	66	86	64
- neutraal	25	19	7	19
- oneens	18	7	6	12
Verskil minimumloon/uitkeringen te laag				
- eens	55	60	42	50
- neutraal	10	11	13	11
- oneens	24	23	34	26
Regering doet te weinig voor zwakkeren				
- eens	29	58	86	52
- neutraal	26	17	6	18
- oneens	42	20	6	26
Kans op werkloosheidsvermindering				
- groot	12	1	3	7
- neutraal	36	21	3	23
- klein	50	73	94	68

Tabel 2. Bestedingen, partijkeuze, beleidssteun

Oordelen over bestedingen	Oordelen over beleid kabinet-Lubbers II			Totaal
	47% (sterk) voor	26% neutraal	27% (sterk) tegen	
A. Bestedbaar inkomen				
- minder	16	16	34	21
- als nu	28	33	26	29
- meer	56	51	40	50
B. Overheidsvoorzieningen				
- minder	55	60	56	56
- als nu	36	32	31	34
- meer	9	9	13	10
C. Sociale uitkeringen				
- minder	37	29	18	30
- als nu	34	32	24	31
- meer	30	39	58	40
Partijkeuze Tweede Kamer 1987				
- CDA	55,2	16,8	0,4	30,5
- VVD	22,9	5,9	0,4	12,4
- PvdA	5,5	34,5	63,9	28,8
- D'66	3,0	12,3	7,9	6,8

woorden tussen voor- en tegenstanders is echter aanwijsbaar met betrekking tot het oordeel over het verschil tussen minimuminkomens en sociale uitkeringen.

Ten tweede blijkt uit tabel 1 dat het antwoordpatroon van de voorstanders van het beleid op vier sociaal-economische oordelen minder homogeen is dan dat van de neutralen, en nog minder dan dat van de tegenstanders. De tegenstelling in opvatting binnen de categorie van voorstanders is soms bepaald aanzienlijk. Van de voorstanders is 41% het eens en 44% het juist oneens met de uitspraak dat de inkomensverschillen te groot zijn in ons land. Ook is 29% het eens met de uitspraak dat de regering te weinig doet voor de zwakkeren.

Ten slotte is het verrassend dat 50% van de voorstanders van het beleid het eens is met de uitspraak dat de koopkracht van de lagere inkomens moet worden verhoogd en ook dat 50% de kans op de realisering van de werkgelegenheidsdoelstelling van het kabinet klein acht.

Toekomstige bestedingen

Respondenten is eerst verteld dat van elke 100 gulden van het totaal in Nederland verdiende inkomen momenteel 44 gulden vrij besteed wordt door werkende mensen zelf, 35 gulden door de overheid wordt gebruikt voor allerlei voorzieningen, en 21 gulden wordt uitgegeven voor sociale uitkeringen. De geïnterviewden is daarna gevraagd hoe zij zelf elke verdiende 100 gulden over deze uitgavenposten in de toekomst verdeeld willen zien.

In tabel 2 (zie A, B en C) is weergegeven hoe de ondervraagden elke 100 gulden over de posten verdeeld hebben; degenen die met deze vraag geen raad wisten zijn daarbij buiten beschouwing gebleven (n=764). Uit de kolom Totaal blijkt dat 50% van de be-

trokkenen het vrij besteedbaar inkomen verhoogd willen zien, 56% de uitgaven voor de overheidsvoorzieningen wenst te verlagen, en dat 40% de uitgaven voor de sociale uitkeringen wil verhogen.

Indien men het verband onderzoekt tussen deze voorkeuren en steun voor het beleid van de regering, dan blijkt dat de verdeling van opvattingen over het nationale aandeel van de overheidsvoorzieningen in de categorie van de voorstanders weinig afwijkt van die van de tegenstanders van het beleid. Kortom, de opvattingen over het aandeel van de overheidsvoorzieningen hangen niet samen met die over het beleid van het kabinet. Er is wel een samenhang tussen elk van de beide andere beleidsvoorkeuren en steun voor het regeringsbeleid. Voorstanders van het beleid willen vaker het vrij besteedbaar inkomen verhoogd zien dan de tegenstanders. De tegenstanders daarentegen zijn vaker voor verhoging van de uitgaven voor sociale uitkeringen.

Partijkeuze en steun

De respondenten is gevraagd op welke politieke partij zij zouden stemmen indien stemmen verplicht zou zijn en er morgen verkiezingen voor de Tweede Kamer zouden worden gehouden. Het percentage van de ondervraagden dat zich uitsprak voor één van de vier grootste politieke partijen is te vinden in de kolom Totaal van tabel 2. Het CDA, de VVD de PvdA en D'66 zouden respectievelijk bij verkiezingen 30,5%, 12,4%, 28,8% en 6,8% van de stemmen ontvangen. Daarnaast is de respondenten ook gevraagd hoe zij in 1986 voor de Tweede Kamer hebben gestemd. De antwoordpercentages zijn dan respectievelijk 29,3%, 13,9%, 27,5% en 5,6%. De coalitie van CDA/VVD lijkt in een jaar weinig van haar kiezers te hebben verloren.

Uit tabel 2 blijkt ook dat, zoals men zou verwachten, 78% van de voorstanders van het regeringsbeleid zeiden dat zij bij verkiezingen morgen hun stem zouden uitbrengen op een van de twee regeringspartijen. Een betrekkelijk hoog percentage (35) van degenen die voor noch tegen het beleid zijn, zou zijn stem toch nog op de PvdA uitbrengen.

Toekomstig beleid

Regeren in een democratie betekent schipperen onder condities van schaarste. Eisen en steun van de eigen aanhang en van de oppositie dienen tegen elkaar te worden afgewogen, alvorens keuzen kunnen worden gemaakt. Wie in sociaal-economisch opzicht wát mag houden of erbij krijgt van de overheid in het komende jaar, en wie daarvoor de lasten zullen moeten dragen, zal binnenkort duidelijker worden als de regering haar voorstellen voor de rijksbegroting 1988 bekend maakt. Op hoeveel steun voor die voorstellen de regering zal kunnen rekenen, zal dan ook wat duidelijker worden. Een belangrijke vraag daarbij is ongetwijfeld welke sociaal-economische aspecten van de beleidsplannen voor burgers het meest doorslaggevend zijn bij het bepalen van hun steun.

Onze gegevens zijn gebaseerd op een representatieve steekproef van kiesgerechtigden. Daaruit blijkt dat het kabinet-Lubbers II tot voor kort op aanzienlijke steun voor zijn beleid kon rekenen; slechts ruim een kwart van de ondervraagden sprak zich er tegen uit. De regering zou de steun voor haar beleid op sociaal-economisch terrein kunnen handhaven of zelfs vergroten, zowel onder de voorstanders als ook onder degenen die er nu neutraal tegenover staan. De regering zou dan echter een middenkoers moeten gaan varen. Het beleid zou dan gericht moeten zijn op verwezenlijking van één of een combinatie van de volgende zaken: verhoging van de koopkracht van mensen met lagere inkomens, vergroting van het verschil tussen minimumlonen en sociale uitkeringen, handhaving of verhoging van de uitgaven voor sociale uitkeringen, verhoging van het eigen besteedbaar inkomen voor allen, duidelijke verhoging van de werkgelegenheid en verlaging van de uitgaven voor de overheidsvoorzieningen. Wat het laatste punt betreft, wijzen hier nog niet eerder genoemde gegevens van ons onderzoek uit dat een grote meerderheid van de kiesgerechtigden eigenlijk alleen maar meer dan marginaal wenst te bezuinigen op de post defensie-uitgaven.

J. W. Letterie
P. A. G. M. Suykerbuyk

De auteurs zijn werkzaam respectievelijk als hoogleraar en wetenschappelijk hoofdmedewerker in de politicologie aan de Katholieke Universiteit van Nijmegen.